

PERAKENDE TİCARETİN DÜZENLENMESİ HAKKINDA KANUN’UN GETİRDİKLERİ

6585 sayılı Perakende Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun (“PTDHK”), 29 Ocak 2015 tarihli ve 29251 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Uzun bir süredir gündemde olan bu Kanun ile perakende işletmelerinin faaliyetleri, perakende ticaretin serbest piyasa ortamında etkin ve sürdürülebilir rekabet şartlarına göre yapılması, tüketicinin korunması, perakende işletmelerin dengeli bir şekilde büyüme ve gelişmesinin sağlanması hedeflerinin elde edilmesine yönelik olarak kapsamlı bir şekilde düzenlenmiştir.

PTDHK, “Kapsam” başlıklı 2. maddesinde belirtildiği üzere, perakende işletmelerin açılış, faaliyet ve denetimlerine ilişkin usul ve esaslar ile bu Kanun’un uygulanmasında Bakanlık, yetkili idare ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının görev, yetki ve sorumluluklarını kapsamaktadır. “Tanımlar” başlıklı 3. maddenin (1) bendinde tanımlanan “perakende işletmesi” kavramına, “*alışveriş merkezi, büyük mağaza, zincir mağaza, bayi işletme, özel yetkili işletme, perakende ticaretle uğraşan diğer ticari işletmeler ile esnaf ve sanatkâr işletmeleri*” dahildir. Bununla birlikte, 2. maddenin ikinci fıkrasında, hizmet sektöründe faaliyet gösteren işletmelerden açılış ve/veya faaliyete geçiş süreci ile faaliyetleri özel kanunlarla düzenlenenler kanunun kapsamı dışında tutulmuştur.

PTDHK’da yer verilen önemli düzenlemeler şöyledir:

I. PERAKENDE İŞLETMELERİNİN İŞYERİ AÇILIŞ VE ÇALIŞMASI

PTDHK, perakende işletmelerinin açılış ve çalışma izinlerinin alınması ve bunların çalışma saatlerini konu alan çeşitli düzenlemeler öngörmüştür.

Perakende Bilgi Sistemi

Kanun’un 4. maddesinde, perakende işletmelerin açılış ve faaliyeti ile kapanışında gerekli başvuru ve diğer işlemlerin yapılması, ilgili kurum ve kuruluşlara iletilmesi, değerlendirilmesi, sonuçlandırılması ve bu işletmelere yönelik veri tabanının oluşturulması ile bilgi paylaşımının sağlanması amacıyla Gümrük ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde kısa adı PERBİS olan perakende bilgi sistemi kurulması öngörülmüştür. PERBİS’in kurulum, işletim ve diğer giderleri ile PERBİS’e bilgi ve belge aktarımına ilişkin giderler, Bakanlığın talebi üzerine Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin

bütçesinden karşılanacaktır. Bakanlık, ayrıca 9 ay içinde PERBİS'in kullanımına ilişkin usul ve esaslar belirleyen bir yönetmelik yayımlayacaktır.

İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatı Verilmesi

PTDHK'nın 5. maddesinde perakende işletmelerin işyeri açma ve çalışma ruhsatı başvurularının nasıl sonuçlandırılacağı düzenlenmiştir. Kanun, PERBİS sistemi çerçevesinde tek bir merkezden başvuruların yapıp bu merkezden sonuçlandırılmasını öngörmektedir. Buna göre, perakende işletmeleri söz konusu izinlerin alınması yetkili idareye (belediye, özel il idaresi vd.) PERBİS üzerinden başvuracaktır.

Yetkili idare de ön değerlendirme sonucunda uygun bulduğu başvuruları yine PERBİS üzerinden perakende işletmenin açılış ve faaliyete geçişinde gerekli kayıt ve benzeri işlemleri yapmakla görevli ve yetkili kurum ve kuruluşlara üzerinden iletacaktır. Bu iletimle birlikte, ilgili kurum ve kuruluşlara da gerekli başvuru yapılmış sayılacaktır.

İlgili kurum ve kuruluşların değerlendirmeleri dikkate alınarak mevzuatta öngörülen şartları taşıyan perakende işletmelere, yetkili idare tarafından PERBİS üzerinden işyeri açma ve çalışma ruhsatı düzenlenecektir. Ruhsat değişikliğine ilişkin işlemler de aynı şekilde PERBİS üzerinden gerçekleştirilecektir.

Bununla birlikte, PTDHK'nın Geçici 1. maddesinde, PERBİS kuruluncaya kadar perakende işletmelerin açılış ve faaliyete geçiş işlemlerinin ilgili mevzuata göre yürütülmeye devam edileceği öngörülmüştür.

Büyükşehirlerde, alışveriş merkezlerine yapı ruhsatı, yapı kullanma izin belgesi ve işyeri açma ve çalışma ruhsatı vermeye büyükşehir belediyeleri yetkilidir. Alışveriş merkezi projesi için yapı ruhsatı verilirken, üst meslek kuruluşlarının görüşü alınır.

Çalışma Saatleri

PTDHK tasarısı, meclis ve kamuoyunda tartışılırken en çok üzerinde durulan hususlardan biri büyük mağazaların çalışma saatleri olmuştur. Bu tür mağazaların, Pazar günü ve diğer resmi tatil günlerinde kapalı olması gerektiği yönünde görüşler sunulmuştur. Ancak, bu konuda hükümet tasarısında yer alan hüküm aynen kabul etmiştir.

PTDHK'nın 13. maddesinin ilk fıkrasına göre, perakende işletmelerin bir kısmının veya tamamının çalışma saatleri; mesleğe, mevsime ve turizme özgü şartlar ve benzeri hususlar gözetilerek meslek kuruluşlarının müşterek teklifi üzerine yetkili idarenin

görüşü alınmak suretiyle vali tarafından belirlenecektir. Esnaf ve sanatkâr işletmelerinin çalışma saatlerinin belirlenmesinde, meslek kuruluşunca ilgili esnaf ve sanatkâr odasının görüşü de alınacaktır. Böylece, illere göre perakende işletmeleri için ayrı çalışma saatleri uygulanması söz konusu olabilir.

Bununla birlikte, Kanun'un 13. maddesinin ikinci fıkrasında, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonunun müşterek teklifi üzerine faaliyet kollarına göre perakende işletmelerin çalışma saatlerini bölge veya ülke düzeyinde belirleme yetkisi verilmiştir.

II. PERAKENDE İŞLETMELERİN TEDARİKÇİLER VE ÜRETİCİLER İLE İLİŞKİLERİ

Son yıllarda büyük zincir mağazaların ortaya çıkmasıyla yoğunlaşmanın arttığı perakende sektöründe rekabetçi bir piyasa yapısının korunabilmesi için, üreticileri ve tedarikçileri bu tür işletmelere karşı koruyan düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Bu çerçevede, perakende sektörünü düzenleyen diğer birçok ülke düzenlenmesinde olduğu gibi PTDHK'da da tedarikçi ile perakende işletmesi arasındaki ilişkileri düzenleyen ve esas itibarıyla tedarikçiyi koruyucu nitelikte olan hükümlere yer verilmiştir.

Prim ve Bedel Talebi

PTDHK'nın 6. maddesinin ilk fıkrasında, büyük mağaza ve zincir mağazalar ile bayi işletme ve özel yetkili işletmelerin; üretici veya tedarikçiden mağaza açılışı ve tadilatı, ciro açığı, banka ve kredi kartı katılım bedeli ve benzeri adlar altında ürün talebini doğrudan etkilemeyen herhangi bir prim veya bedel talep edemeyeceği düzenlenmiştir.

Benzer şekilde, söz konusu maddenin ikinci fıkrasında, bahsi geçen perakende işletmelerinin, satışa konu ürünün talebini doğrudan etkileyen reklam, anons veya raf tahsisi gibi hizmetlerden dolayı üretici veya tedarikçiden prim ya da bedel talebinde bulunabilmesi için, bunun türünün ve oranının sözleşmede belirtilmesi şartı aranmıştır. Bu hâlde, prim veya bedel talebinin sözleşme süresiyle sınırlı olması ve prim ya da bedel talebine konu olan ürünün sözleşme süresince rafta satışa sunulması zorunludur.

PTDHK m.6, perakende işletme türlerinden yalnızca büyük mağaza ve zincir mağazalar ile bayi işletme ve özel yetkili işletmeleri kapsamaktadır. Bu işletmeler, Kanun'un 4. maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre,

Büyük mağaza, “hangi ad altında olursa olsun, tüketim mallarının kısmen veya tamamen perakende satışının yapıldığı, en az dört yüz metrekare satış alanına sahip işletmeyi”,

Zincir mağaza, “benzer çeşitlilikteki tüketim mallarının hangi ad altında olursa olsun kısmen veya tamamen perakende satışının yapıldığı, aynı gerçek veya tüzel kişi sahipliğinde bir merkeze bağlı olarak faaliyet gösteren; içlerinden en az biri büyük mağaza niteliğini taşıyan en az beş şubeye sahip işletmeyi veya her biri dört yüz metrekarenin altında satış alanına sahip en az on şubesi bulunan işletmeyi”,

Bayi işletme, “sözleşmeye dayalı olarak bir işletmenin mal ve hizmetlerinin satışına aracılık eden ve kendi adına bağımsız çalışan işletmeyi”,

Özel yetkili işletme, “sözleşmeye dayalı olarak bir işletmenin, yönetim ve organizasyon ile dağıtım veya pazarlama teknolojileri gibi konularda bilgi ve desteğini almak suretiyle bu işletmenin mal veya hizmetinin satışı üzerindeki imtiyaz hakkını bedel, bölge ve süre gibi belirli şartlar ve sınırlamalar dâhilinde kullanan bağımsız ticari işletmeyi”,

ifade etmektedir.

Söz konusu perakende işletmeleri, üreticilerin ve tedarikçilerin piyasaya girişi için çok önemli bir satış kanalı niteliğindedir. Bu çerçevede, daha rekabetçi bir ürün piyasası elde edilmesi amacıyla, 6. madde ile birlikte, perakende işletme tarafından dayatılan ve özellikle küçük üreticilerin ve tedarikçilerin bu kanala ulaşımını maliyetli hale getirerek piyasaya giriş engeli yaratan ödeme talepleri engellenmeye çalışılmıştır.

Ödeme Süresi

PTDHK'nın 7. maddesinin ilk fıkrası, perakende işletmeleri tarafından tedarikçilere yapılacak ödemeleri düzenlemektedir. Buna göre; “*üreticiler veya tedarikçiler ile perakende işletmeler arasındaki alım satım işlemlerinden kaynaklı ödemelerin, sözleşmede öngörülen tarihte yapılması esastır. Ancak, üretim tarihinden itibaren otuz gün içinde bozulabilen hızlı tüketim mallarına ilişkin ödemelerin süresi; alacaklı üretici veya tedarikçinin küçük işletme, borçlunun ise büyük ölçekli işletme olduğu hâllerde teslim tarihinden itibaren otuz günü geçemez*”.

Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise, birinci fıkrada düzenlenmeyen hususlarda Türk Ticaret Kanunu'nun mal ve hizmet tedarikinde geç ödemelerin

sonuçlarını düzenleyen 1530. maddesinin hükümlerinin uygulanacağını belirtilmiştir. Söz konusu maddenin 5. fıkrası şöyledir:

Sözleşmede öngörülen ödeme süresi, faturanın veya eş değer ödeme talebinin veya mal veya hizmetin alındığı veya mal veya hizmetin gözden geçirme ve kabul usulünün tamamlandığı tarihten itibaren en fazla altmış gün olabilir. Şu kadar ki, alacaklı aleyhine ağır bir haksız durum yaratmamak koşuluyla ve açıkça anlaşmak suretiyle taraflar daha uzun bir süre öngörebilirler. Ancak alacaklının küçük yahut orta ölçekli işletme (KOBİ) veya tarımsal ya da hayvansal üretici olduğu veya borçlunun büyük ölçekli işletme sıfatını taşıdığı hâllerde, ödeme süresi, altmış günü aşamaz.

Mağaza Markalı Ürün

Son yıllarda dünyada ve ülkemizde perakende işletmeleri, kendi ürün markalarını yaratarak kendi mağazalarında satmaya başlamıştır. Bu işletmeler, kendi markalı ürünlerinin üretimi konusunda genellikle küçük üreticilerle anlaşmaktadır. İşte PTDHK'nın 8. maddesi mağaza markalı bu ürünleri konu almaktadır. Söz konusu maddenin ilk fıkrasında, yurt içinde üretilen ve gıda, içecek, temizlik ve kişisel bakım gibi hızlı tüketim malı niteliği taşıyan mağaza markalı ürünlerin üzerinde ve/veya ambalajında, perakendecinin ad, unvan veya markasının yanı sıra üreticinin ad, unvan ya da markasına da uygun ve kolay okunabilir bir şekilde yer verilmesi zorunlu kılınmıştır.

İkinci fıkrada ise, bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esasların yönetmelikle düzenleneceği öngörülmüştür.

III. İNDİRİMLİ VE KAMPANYALI SATIŞLAR

PTDHK'nın 9 ve 10. maddelerinde ise perakende işletmelerinin yapacağı indirim ve promosyonları düzenleyen hükümler öngörülmüştür.

Kampanyalı Satış

Kanun'un 9. maddesinin ilk fıkrasında, perakende işletmelerinin 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve ilgili diğer kanunlarda öngörülen usul ve esaslara uymak kaydıyla indirimli veya promosyonlu satış kampanyalarını düzenleyebileceği belirtilmiştir. Ancak, aynı fıkrada söz konusu kampanyaların süresi;

işyeri açılışı, devri, kapanışı, adres veya faaliyet konusu değişikliğinde üç ay, tasfiye durumunda ise altı ayı ile sınırlandırılmıştır. Bunlara ek olarak, perakende işletmelerin başlangıç ve bitiş süresi belli olmayan indirimler yapması yasaklanmıştır.

Alışveriş Festivali

PTDHK'nın 9. maddesinin ikinci fıkrasında ise, mahallî idareler ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile bunların ortağı olduğu şirketler ve diğer tüzel kişiler; birlikte veya bağımsız olarak, perakende işletmelerin katılımıyla, yılın belli dönemlerinde, ilçe, il, bölge veya ülke düzeyinde alışveriş festivali düzenleyebileceği öngörülmüştür.

Sürekli İndirimli Satışlar

PTDHK'nın 10. maddesinde “sürekli indirimli satış”; “*seri sonu, sezon sonu, ihraç fazlası, kusurlu ve benzeri malların, perakende işletmelerce, indirimli fiyattan veya malların fabrika çıkış fiyatı üzerinden yıl boyunca satılması*” olarak tanımlanmıştır.

Söz konusu maddede, sürekli indirimli satış yapacak perakende işletmelerin, ön cephesinde ve mağaza içlerinde, kolaylıkla görülebilir ve okunabilir şekilde bu satış türünü gösterir ya da çağrıştırır ibarelere yer vermesi gerektiği düzenlenmiştir.

Sürekli indirimli satışı işaret eden ibarelerin alışveriş merkezlerince kullanılabilmesi için, içerisinde yer alan perakende işletmelerin tamamının sürekli indirimli satış yapması; alışveriş merkezi içinde bulunanlar da dâhil diğer perakende işletmelerce kullanımı için ise satışa sunulan malların en az yüzde yetmişinin sürekli indirimli satış niteliğine sahip olması gereklidir.

IV. SOSYAL VE KÜLTÜREL DEĞERLERİ VE ESNAF VE SANATKÂRLARI KORUYUCU HÜKÜMLER

PTDHK, aynı zamanda sosyal ve kültürel değerleri ve esnaf ve sanatkârları korumaya yönelik bazı hükümler öngörmüştür.

Alışveriş Merkezlerinde Ortak Alanların Kullanımı

PTDHK'nın 4. maddesinin (a) bendinde “alışveriş merkezi”, “*bir yapı veya alan bütünlüğü olan, içinde büyük mağaza ve/veya beslenme, giyinme, eğlenme, dinlenme,*

kültürel ve benzeri ihtiyaçların bir kısmının veya tamamının karşılandığı diğer işyerleri bulunan, merkezî bir yönetime ve ortak kullanım alanları ile yönetmelikle belirlenen diğer niteliklere sahip işletme” olarak tanımlanmıştır. Kanun’un 12. maddesinde ise alışveriş merkezlerinin ortak alanında sosyal ve kültürel amaçlı bazı yerlerin ayrılması öngörülmüştür.

Buna göre, alışveriş merkezlerinde, satış alanının en az binde beşine tekabül eden alanın sosyal ve kültürel etkinliklerin düzenlenmesi amacıyla ayrılması zorunludur. Bu oran, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından bir katına kadar artırılabilir veya yarısına kadar azaltılabilir. Alışveriş merkezlerinde aynı zamanda acil tıbbi müdahale ünitesi, ibadet yeri, bebek bakım odası, çocuk oyun alanı gibi ortak kullanım alanları da oluşturulmak zorundadır. Bütün bu ortak alanların düzenlenmesinde engelliler ile yaşlı ve çocukların ihtiyaçları da dikkate alınacaktır.

Esnaf ve Sanatkâr İşletmelerine ve Kaybolmaya Yüz Tutmuş Meslek Sahiplerine Yer Tahsisi

PTDHK’nın 13. maddesinin ilk fıkrasında, alışveriş merkezlerinde, esnaf ve sanatkâr işletmecilerine rayiç bedel üzerinden kiraya verilmek üzere, toplam satış alanının en az yüzde beşi oranında yer ayrılması zorunluluğu getirilmiştir. Bu yerler; esnaf ve sanatkâr işletmecilerinden yeteri kadar talep olmaması veya boşalan yerlerin duyuru tarihinden itibaren yirmi gün içinde doldurulamaması hâlinde, diğer talep sahiplerine de kiralanabilir.

13. maddenin ikinci fıkrasında ise alışveriş merkezlerinde; geleneksel, kültürel veya sanatsal değeri olan kaybolmaya yüz tutmuş meslekleri icra edenlere kiraya verilmek üzere, toplam satış alanının en az binde üçü oranında yer ayrılır. Bu yerlerin kira bedeli, rayiç bedelinin dörtte birinden fazla olamaz. Söz konusu meslekler, ilgili üst meslek kuruluşunun görüşü alınarak Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca belirlenip ilan edilecektir.

Yöresel Ürünlere Raf Tahsisi

PTHDK’nın 13. maddesinin üçüncü fıkrasında ise, hızlı tüketim mallarının satışının yapıldığı büyük mağaza ve zincir mağazalar ile bayi işletme ve özel yetkili işletmelerin, satış alanlarının en az yüzde birine tekabül edecek şekilde raf alanını, mağazanın bulunduğu ilde üretilmesi kaydıyla coğrafi işaretli olarak tescil edilen veya coğrafi işaretli olarak tescil edilmemiş olsa bile meslek kuruluşlarının uygun

görüşü alınarak ticaret il müdürlüklerince belirlenen hızlı tüketim malı niteliği taşıyan yöresel ürünlere tahsis etmesi zorunlu kılınmıştır. Yöresel ürünlerle doldurulamayan raf alanları ise diğer ürünlerin satışı amacıyla kullanılabilir.

V. PERAKENDECİLER KONSEYİ VE TEDARİKÇİ VE DAĞITIM KOOPERATİFLERİ

PTDHK'nın 15. maddesinde, bilgi ve görüş alışverişinde bulunmak, sektöre yönelik politika oluşturulmasına katkı sağlamak, sorunları tespit etmek, alınacak önlemleri belirlemek ve ilgili kurum ve kuruluşlar arasında işbirliğini sağlamak üzere Gümrük ve Ticaret Bakanlığının koordinatörlüğünde Perakendeciler Konseyi oluşturulacağı öngörülmüştür.

PTDHK'nın 14. maddesinde ise, esnaf ve sanatkâr işletmelerince satışa sunulan malların etkin bir şekilde piyasadan temini amacıyla esnaf ve sanatkârların üyesi olduğu tedarik ve dağıtım kooperatiflerine ilişkin düzenlemeler getirilmiştir.

VI. GÖREV, YETKİ, DENETİM VE CEZA

PTDHK'nın 16. maddesinde, Kanun'un uygulanması konusunda Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ve Bakanlar Kurulu'nun yetki ver görevleri belirlenmiş, 17. maddesinde ise Bakanlığın ve yetkili idarelerin, bu Kanun'un uygulanması, uygulamada çıkan sorunlar ve şikâyetlerle ilgili olarak perakende işletmeler nezdinde denetim yapmaya yetkisi düzenlenmiştir. Kanun'un 18. maddesinde ise, Kanun'da öngörülen yükümlülüklerin ihlal edilmesi halinde uygulanacak idari para cezaları düzenlenmiştir.